

Обставини справи

Справа стосувалася скарги, поданої відповідно до статті 8 Конвенції, про відмову національних судів покарати в адміністративному порядку журналіста за поширення нібито неправдивих тверджень про заявника.

Заявник, суддя Iurie Iordan, звернувся до ЄСПЛ зі скаргою на порушення його права на повагу до приватного життя. Підставою для звернення стало те, що журналіст зняв і оприлюднив відео, на якому заявник зустрічається з двома особами поблизу будівлі суду. На записі видно, як жінка передає заявнику конверт, той виймає з нього вміст, кладе в кишеню, а натомість віддає їй купюру. Журналіст, коментуючи відео, припустив, що відбувається передача неправомірної вигоди. Відео з коментарями було оприлюднено на YouTube та в ефірі телепрограми того ж дня.

Після інциденту дружина брата заявника (яка фігурувала у відео) зателефонувала журналісту й пояснила, що передала йому квитанцію про сплату замість нього земельного податку, а суддя повернув їй сплачену суму. Того ж дня Апеляційний суд Кишинева оприлюднив пресреліз із такою ж версією. Журналіст додав уточнення до опису відео, але не вилучив початкові коментарі.

Заявник звернувся зі скаргою до прокуратури посилаючись на статтю 70 Кодексу про адміністративні правопорушення («КАП») щодо дифамації. Після кількох етапів провадження суд остаточно звільнив журналіста від відповідальності визнавши, що його припущення не мали на меті поширення завідомо неправдивої інформації.

Власне заявник звернувся до ЄСПЛ зі скаргою на порушення його прав за статтею 8 Конвенції.

Оцінка Суду

ЄСПЛ зазначив, що в подібних справах не йдеться про дію Держави як такої, а про стверджувану недостатність захисту, наданого національними судами приватному життю заявника. Він повторно зазначив, що позитивне зобов'язання, передбачене статтею 8 Конвенції, може зобов'язувати Державу вживати заходів, спрямованих на забезпечення поваги до приватного життя навіть у сфері стосунків осіб між собою. Утім, застосовні принципи подібні, і слід враховувати справедливий баланс, який має бути встановлений між відповідними конкуруючими інтересами (див. рішення у справі Von Hannover v. Germany (№ 2) [ВП], №№ 40660/08 і 60641/08, §§ 98–99, від 7 лютого 2012 року, з подальшими посиланнями).

ЄСПЛ визначив низку критеріїв, які слід застосовувати при зважуванні двох конкуруючих прав, передбачених статтями 8 та 10 Конвенції, серед яких: предмет

публікації та його внесок у суспільну дискусію; наскільки відомою є особа, якої це стосується; попередня поведінка цієї особи; зміст, форма та наслідки публікації; а також, якщо доречно, спосіб отримання відповідної інформації (див. рішення у справі *Couderc and Hachette Filipacchi Associés*, № 40454/07, § 93, ECHR 2015).

Зокрема, ЄСПЛ нагадав, що викривлення істини, вчинене недобросовісно, іноді може виходити за межі допустимої критики: правильне твердження може супроводжуватися додатковими зауваженнями, оціночними судженнями, припущеннями або навіть натяками, що можуть створити хибне уявлення в суспільній свідомості. Так, функція поширення інформації неодмінно передбачає обов'язки та відповідальність, а також обмеження, які преса має самотійно для себе встановлювати. Це особливо стосується тих випадків, коли в повідомленні ЗМІ йдеться про дуже серйозні дії, які приписуються конкретній особі, оскільки такі «звинувачення» несуть ризик викликати публічну зневагу (див. рішення у справі *Mesić v. Croatia* (№ 2), № 45066/17, § 67, від 30 травня 2023 року).

У цій справі ЄСПЛ зауважив, що національні суди застосували низку критеріїв, наведених вище, зокрема той факт, що публікація стосувалася питання суспільного інтересу (потенційний випадок корупції за участю судді та, відповідно, питання довіри до судової влади); спеціальний захист, який має надаватися журналістам у випадках висвітлення подій суспільного інтересу; а також дії журналіста (який здебільшого коментував побачене й робив припущення) та заявника (який, попри те, що він не був зобов'язаний відповідати на питання журналіста, прийняв ризик виникнення далекосяжних припущень у разі мовчання за таких обставин).

Дійсно, крім розгляду питання про те, чи журналіст навмисно зробив неправдиву заяву, суди не проаналізували додаткові важливі елементи, такі як: заходи, яких вжив журналіст для перевірки своїх припущень, окрім того, що поставив питання судді, а також, чи поінформував він свою аудиторію про альтернативну версію подій, коли дізнався про неї (див. рішення у справі *Oleg Balan v. the Republic of Moldova*, № 25259/20, § 43, від 14 травня 2024 року).

Водночас ЄСПЛ зазначив, що дещо обмежений характер урівноваження двох конкуруючих прав був значною мірою зумовлений вибором засобу правового захисту самим заявником. На відміну від провадження у цивільних справах про дифамацію, стаття 70 КАП передбачає, що для визнання особи винною в порушенні цієї норми має бути доведено, що ця особа знала про неправдивість твердження і все одно його поширила. Більшу частину аналізу національних судів було цілком справедливо зосереджено саме на цих елементах, оскільки вони були вирішальними для обраного заявником провадження.

ЄСПЛ зазначив, що стандарт доказування для визнання особи винною в порушенні статті 70 КАП, що має характер кримінально-правової норми, був досить високим. Встановлення високого стандарту доказування у справах, що передбачають застосування покарань кримінального характеру, є сумісним з вимогами Конвенції і відповідає тенденції до декриміналізації дифамації, яку

підтримує Парламентська асамблея Ради Європи (див. Резолюцію 1577 (2007) «У напрямку декриміналізації дифамації»; також ухвалу в справі *Yakub Saygili v. Turkey* (ухв.), № 42914/16, § 41, від 11 липня 2017 року).

За обставин цієї справи ЄСПЛ не вбачав підстав ставити під сумнів висновок національних судів, що високий стандарт доказування, необхідний для визнання порушення статті 70 КАП, не був досягнутий. За відсутності свавільності або явно недостатнього підходу, до завдань ЄСПЛ не входить підміна собою національних судів у дослідженні доказів. Дійсно, національні суди не розглянули конкретно той факт, що за кілька годин до другої публікації журналіст дізнався про альтернативне пояснення зафіксованих ним подій. Однак, розглянувши всі факти, ЄСПЛ вважав, що в матеріалах справи немає нічого, щоб поставити під сумнів загальну оцінку національних судів. Зокрема, журналіст добросовісно вжив низку заходів для повного інформування громадськості про всі наявні факти, додавши відповідний підпис до публікації, згадавши про телефонний дзвінок і пресреліз Апеляційного суду та пояснивши, що ситуація лишається нез'ясованою.

Водночас сам заявник зазначив, що він вирішив домагатися покарання журналіста на підставі норми, що за своєю природою є кримінальною, «...як засіб примусу і спосіб виправлення та реабілітації, що застосовується в ім'я закону» (див. пункт 21 рішення). Проте стаття 8 Конвенції не може розглядатися як така, що накладає на Держави позитивне зобов'язання передбачити кримінально-правові засоби захисту для кожного виду посягання на репутацію.

Заявник не стверджував, що можливість подати цивільний позов про захист честі та гідності відповідно до статті 16 Цивільного кодексу (див. пункт 18 цього рішення) була з якихось причин недоступною або неефективною або іншим чином не могла забезпечити захист його репутації. Зокрема, він не заперечував, що в рамках провадження у справі про дифамацію суди мали б розглянути питання добросовісності журналіста (як стосовно первинної публікації, до отримання ним інформації про альтернативне пояснення фактів, так і стосовно телевізійної трансляції, коли відеозапис та коментарі журналіста були адаптовані з урахуванням цього пояснення) та оцінити баланс між свободою вираження поглядів журналіста та правом заявника на захист своєї репутації.

За цих обставин заявник не довів, що Держава-відповідач не виконала свого позитивного зобов'язання за статтею 8 Конвенції щодо забезпечення ефективних засобів захисту його репутації заявника. Відповідно, порушення цієї статті не було.

Висновок

Відсутність порушення статті 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя).

Рішення в цій справі ухвалене Палатою 22 травня 2025 року й набуло статусу остаточного 22 серпня 2025 року відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції.

